

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 378

О.М. ДМИТРЕНКО,

*вчитель англійської мови вищої категорії, старший вчитель
Бердянської загальноосвітньої школи І–ІІ ступенів № 13 Запорізької області*

ПРОЕКТИ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ БЕЗБАР'ЄРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті актуалізується проблема впровадження в практику навчання іноземної мови методу проектів як форми організації міжособистісної безбар'єрної взаємодії суб'єктів іншомовної комунікації. Автор обґрунтовує умови реалізації колективних практико-орієнтованих проектів. В статті визначена роль вчителя іноземної мови, сформульовані правила міжособистісної безбар'єрної взаємодії у груповій навчальній діяльності в типових ситуаціях спілкування.

Ключові слова: метод проектів, інтерактивне навчання, безбар'єрна взаємодія, практико-орієнтований проект, групова навчальна діяльність.

Постановка проблеми. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти відзначають, що пріоритетною освітньою метою є підготовка школярів до життя у демократичному суспільстві шляхом запровадження методів викладання іноземних мов, що стимулюють незалежність думки, судження, спонукають до відповідальної компетентної діяльності. Сьогодні у світовій освітній практиці існує багато актуальних засобів, різноманітних форм та методів інноваційного навчання, спрямованих на якісне засвоєння знань учнями, розвиток їх розумової діяльності, виявлення умінь та навичок критичного осмислення проблем.

Основне завдання сучасного вчителя – вибрати методи і форми організації навчальної діяльності учнів, що найкраще відповідають рівню розвитку кожного учня. У цьому зв'язку видається цілком доцільним і актуальним широке запровадження у вивченні англійської мови однієї із форм інтерактивного навчання – освітньої проектно-технології шляхом організації групової навчальної діяльності школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Навчальне проектування не є принципово новою технологією. Метод проектів виник у 20-ті роки нинішнього століття у США. Спершу його називали «методом проблем» і розвивався він у межах гуманістичного напрямку філософії та освіти, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї (ідея побудови навчання через доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях). Одному з послідовників Дж. Дьюї – В.Х. Кіпатрику вдалося вдосконалити систему роботи над проектами. Під проектом у той час розумівся цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини [4, с. 148].

У вітчизняній теоретичній і прикладній педагогічній літературі є дослідження, що висвітлюють різні підстави й аспекти проектно-технології та її впровадження. Застосування інтерактивних методів навчання й оцінювання діяльності учнів на уроці дослідила група вчителів-практиків, під керівництвом О. Пометун та О. Пехоти, які розглянули загальну концепцію освітніх технологій, їх роль у формуванні творчої особистості. Проектний під-

хід в управлінні навчальним закладом вивчався О. Мармазою. Застосування проектної роботи у вищих навчальних закладах висвітлене у програмі з англійської мови для професійного спілкування, підготовленій колективом авторів у складі Г.Бакаєвої, О.Борисенко та ін. [6, с. 5].

Поняття проектної технології, як базове поняття проекту, дуже багатозначне. Це і ретельний план роботи, що передбачає створення якогось продукту чи досягнення певного результату; і виконана за планом робота, спрямована на розв'язання важливої проблеми; і метод навчання, здатний пробудити пізнавальну активність чи посприяти розвитку особистості учня [6, с. 7].

Проте вчителі-практики в цій справі стикаються з труднощами, пов'язаними з недостатньою адаптацією проектної технології до вітчизняних умов, відсутністю навчально-методичного забезпечення. Тому особливість пропонованого нами підходу полягатиме у застосуванні проектної технології з метою: створення умов для запобігання та подолання можливих утруднень в організації взаємодії учнів під час роботи над проектом (у парах, у невеличких групах) з метою спільного вирішення комунікативних завдань; формування навичок самоконтролю, самооцінки, самовдосконалення, співробітництва, виховання взаємоповаги, доброзичливого ставлення до інших учнів.

Метою нашого дослідження є формулювання концептуальних положень щодо організації і впровадження в практику навчання іншомовної комунікації групових навчальних проектів. Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: обґрунтування умов, які б сприяли запобіганню виникнення бар'єрів взаємодії у типових ситуаціях спілкування: учень – вчитель, учень – учень, учні – вчитель, учні – учні; визначення ролі вчителя іноземної під час реалізації групового навчального проекту; розробка правил безбар'єрної взаємодії учнів з вчителями, учнів з учнями у парах, маленьких групах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Активізації навчальної діяльності учнів вчителі досягають різними засобами. Ми вбачаємо більш доцільним використання технології інтерактивного навчання. Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, у процесі якого відбувається поповнення новими знаннями в результаті взаємодії вчителя та учнів і учнів між собою. Спільна діяльність тих, хто навчається, у процесі засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен робить свій особливий внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності [2, с. 81].

Тому постає завдання вивчення теоретичних та практичних основ взаємонавчання на заняттях у групах. Однією з найефективніших форм впровадження інтерактивного навчання вважаємо реалізацію групових навчальних проектів на уроках англійської мови та в позакласній роботі з предмета. Метод проектів – система навчання, за якою учні набувають знань і вмінь у процесі планування й виконання практичних завдань, що поступово ускладнюються [4, с. 79]. Вважаємо за потрібне впровадження в процес іншомовного навчання учнів групових практико-орієнтованих навчальних проектів. Іншими словами, ми підтримуємо ідею навчання через реалізацію практичної діяльності учнів. Практико-орієнтований проект – результат діяльності учасників чітко визначено із самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників [4, с. 153].

Повністю поділяємо погляди інших дослідників в тому, що для реалізації такого типу проектів необхідно скласти сценарій всієї діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них, організувати координаційну роботу у вигляді поетапних обговорень та презентації одержаних результатів і можливих засобів їх впровадження у практику. Цей тип проектів відповідає всім сучасним вимогам навчального проекту, оскільки, передбачає:

- зорієнтованість на соціальні дії, які дають змогу набутти позитивного досвіду і громадянської компетентності;
- зв'язок з практичною діяльністю, навчання вмінь і навичок брати участь у справах громади та взаємодіяти з її представниками, аналізувати реальні життєві ситуації і діяти, не виходячи за межі правового поля;
- реалізацію міжпредметних зв'язків, коли передбачається звернення до різноманітної тематики;
- урахування особливостей місцевих умов, установа зв'язків з громадою;
- полікультурність, повагу до культурного розмаїття.

Ми погоджуємось з думками інших дослідників в тому, що під час реалізації проектної технології повинні бути створені такі умови, які мають на меті: вирішення різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиток пізнавальних навичок учнів, формування вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення, сфери комунікації тощо; відповідність навчального проекту віковим особливостям дітей, рівню володіння англійською мовою, врахування міжособистісних відносин учнів [6, с. 14].

Необхідно правильно обирати тематику проекту: вона може бути сформульована фахівцями, визначена вчителями з урахуванням навчальної ситуації, інтересів і здібностей учнів, а може бути запропонована самими учнями. Результати проектів повинні бути матеріальними, тобто відповідно оформленими – відеофільм, альбом, комп'ютерна газета, альманах тощо [4, с. 152]. Необхідно ретельно визначати етапи проекту, результати етапів проекту загалом, критерії оцінювання, передбачені засоби стимулювання і заохочення. Завпровадження методу проектів буде сприяти формуванню в учнів комунікативних навичок, тобто здатності працювати у групах, виконуючи різноманітні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо). Спілкуючись під час реалізації проекту, учні будуть розширювати коло спілкування, знайомитися з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему. Це буде, у свою чергу, сприяти формуванню колективізму, моральних, гуманних якостей особистості. Працюючи над проектом, діти вчать правильно розподіляти функції і обов'язки між учасниками діяльності, обмінюватися думками, в них формуються навички взаємної допомоги, взаємоконтролю і взаємооцінки. Вчителю слід звернути належну увагу на грамотне формування кількості учнів у навчальній групі – рекомендована кількість учнів – від 3–8 осіб. Склад групи має не менш важливе значення: групи мають бути генеративними за навчальними та психологічними можливостями дітей: у групі повинен бути хоча б один сильний учень. Групу слід формувати на основі особистісних переваг учнів, обрати консультанта, розподілити обов'язки. При створенні груп потрібно брати до уваги психологічну єдність дітей, бажання учнів, потенціал можливостей для їх успішної спільної діяльності: консультанта, за товариською згодою, призначає вчитель. Впровадження в практику навчання іншомовної комунікації методу проектів сприяє виконанню головних функцій групової навчальної діяльності: мотиваційної; навчальної; розвивальної; виховної; організаційної.

Впроваджуючи в практику навчання іншомовної комунікації групову навчальну діяльність учнів, вчитель повинен дотримуватися таких вимог: чітко формулювати пізнавальні завдання; які мають бути проблемними, спонукати учнів до активності, до творчого мислення, до пошуку нових знань і нових способів дій; уважно спостерігати за ходом навчальної діяльності в малих групах, зосередити увагу на діяльності слабких учнів; заздалегідь інструментувати ланкових, спрямовуючи їх роботу в групі; не створювати змагання на швидкість виконання завдань. Функція вчителя в груповій навчальній діяльності – забезпечувати учням позицію справжнього суб'єкта навчання.

Учитель у груповій навчальній діяльності повинен керувати роботою кожного учня опосередковано, через завдання, які він пропонує групі та які регулюють діяльність учнів. Вчитель повинен стати невидимим диригентом, який вміє вчасно почути, помітити, виправити, підтримати кожного учня, організувати співпрацю дітей. Образна, емоційна мова вчителя допоможе сформувати в учнів уміння запитувати і відповідати, поступово підготувати учнів до навчального діалогу [4, с. 86].

Під час організації навчального проектування вчитель виконує такі функції: допомагає учням у пошуку джерел, необхідних їм у роботі над проектом; сам виступає джерелом інформації; координує весь процес роботи над проектом; заохочує учнів; підтримує неперервний рух учнів у роботі над проектом.

Вчитель іноземної мови, реалізуючи метод проектів, повинен відповідати таким вимогам: повинен не лише добре знати свій навчальний предмет, а й бути компетентним в інших галузях науки, бачити точки їх зіткнення; має добре знати своїх учнів, їхні можливості, інтереси, бажання; бути психологічно грамотним і компетентним – саме ці якості учителя вкрай важливі для організації проектної діяльності учнів. Вчитель має вільно орієнтуватися у міждисциплінарному середовищі, володіти сучасними комунікативними інтерактивними

методами. Вчитель повинен вміти організувати вивчення мовного матеріалу та допомагати у долати певних утруднень, що з цим пов'язані, а також сприяти формуванню мовної, соціокультурної та мовленнєвої компетенцій. Вчителю слід заохочувати учнів висловлювати свою думку, брати участь в обговоренні та виконанні проекту [6, с. 11–12].

Під час реалізації навчального проекту суб'єктам іншомовної комунікації слід дотримуватись правил дружньої спільної роботи у парах, маленьких групах, а саме: перед роботою слід домовитися, хто що буде виконувати; не сперечатися даремно; намагатися зрозуміти одне одного. Групова навчальна діяльність повинна не ізолювати учнів один від одного, а навпаки, дозволяти реалізовувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги та співпраці. Учні повинні вчитися розподіляти обов'язки, спілкуватися один з одним, розв'язувати конфлікти, що виникають у спільній діяльності. Дитина може брати на себе функції вчителя і виконувати дорослі види діяльності. Учні навчаються спільно визначати проблеми і цілі діяльності, ефективно співпрацювати, бути ініціативними і відповідальними за прийняття рішень, обґрунтовано долати суперечки [6, с. 11].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи вищезазначене, ми можемо зробити висновки щодо ефективності застосування однієї із форм інтерактивного навчання – групових навчальних проектів, а саме: у роботі задіяні всі діти класу; учні вчать-ся працювати у групі; формується доброзичливе ставлення до опонента; кожна дитина має можливість пропонувати свою думку; створюється «ситуація успіху»; за короткий час опановується багато нового матеріалу; формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору; інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Ми глибоко переконані в тому, що саме колективні освітні проекти є однією із найефективніших форм організації міжособистісної безбар'єрної взаємодії суб'єктів іншомовної комунікації. Впровадження проектних освітніх технологій в практику іншомовного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах буде мати багато переваг, а саме: сприятиме формуванню демократичного стилю спілкування вчителя з учнями; педагогічне спілкування буде мати всі риси діалогічності; сприятиме запобіганню виникнення та подолання комунікативних бар'єрів, конфліктів у взаємодії «вчитель – учні», «учні-учні».

Перспективу подальшої розвідки досліджуваної нами проблеми вбачаємо у розробці тематики практико-орієнтованих проектів для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, а також методичних рекомендацій для вчителів щодо організації проектної діяльності учнів саме на уроках іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Гомаз Ю.О. Використання інтерактивних методів на уроках іноземної мови / Ю.О. Гомаз // Сучасні германістика та романістика: мова в контексті культури: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (21–22 травня 2015 р.). – Бердянськ, 2015. – С. 39–42.
2. Корець О.М. Взаємне навчання іноземної мови / О.М. Корець // Сучасні германістика та романістика: мова в контексті культури: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (21–22 травня 2015 р.). – Бердянськ, 2015. – С. 81–83.
3. Купчинська О.В. Інноваційні технології у вивченні і викладанні іноземних мов / О.В. Купчинська // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. (11 квітня 2014 р.). – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. – С. 32–35.
4. Пехота О.М. Освітні технології: [навч.-метод. посіб.] / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
5. Ступчик З.Р. Метод проектів як засіб активізації творчої діяльності учнів на уроках англійської мови / З.Р. Ступчик // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: збірник матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. (11 квітня 2014 р.). – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. – С. 43–46.
6. Цимбал О.М. Проектна технологія, критичне мислення в процесі вивчення англійської мови. Початкова школа / О.М. Цимбал, О.В. Тягло, П.В. Цимбал. –Х.: Вид. група «Осно-ва», 2008. – 109 с.

References

1. Homaz, Yu. O. (2015). *Vykorystannia interaktyvnykh metodiv na urokakh inozemnoi movy* [Using interactive methods in foreign language lessons]. *Suchasni hermanistika ta romanistika: mova v konteksti kultury* [Hermanistyka and Modern Romance, language in the context of culture], p. 39–42 (in Ukrainian).
2. Korets, O. M. (2015). *Vzaiemne navchannia inozemnoi movy* [Mutual learning a foreign language]. *Suchasni hermanistika ta romanistika: mova v konteksti kultury* [Hermanistyka and Modern Romance, language in the context of culture], p. 81–83 (in Ukrainian).
3. Kupchinska, O. V. (2014). *Innovatsiini tehnologii u vyvchenni i vykladanni inozemnikh mov* [Innovative technologies in learning and teaching foreign languages]. *Aktualni problemy inshomovnoi komunikatsii: linhvistichni, metodichni ta sotsialno-psikholohichni aspekty* [Actual problems of foreign language communication: linguistic, methodological and socio-psychological aspects], p. 32–35 (in Ukrainian).
4. Piekhota, O. M., Kiktenko, A. Z., Lyubarska, O. M. & ect. (2001). *Osvitni tekhnologii* [Educational technology], Kyiv: A.S.K., 256 p. (in Ukrainian).
5. Stupchik, Z. R. (2014). *Metod proektiv yak zasib aktivizatsii tvorchoi diialnosti uchniv na urokakh anhliiskoi movy* [Method of projects as a means to enhance the creative activity of pupils at English lessons]. *Aktualni problemy inshomovnoi komunikatsii: linhvistichni, metodichni ta sotsialno-psikholohichni aspekty* [Actual problems of foreign language communication: linguistic, methodological and socio-psychological aspects], p. 43–46 (in Ukrainian).
6. Tsimbal, O. M., Tiahlo, O. V. & Tsimbal, P. V. (2008). *Proektna tekhnolohiia, krytychne myslennia v protsesi vyvchennia anhliiskoi movy. Pochatkova shkola* [Design technology, critical thinking in the process of learning English. Elementary School]. Kharkiv: Osnova, 109 p. (in Ukrainian).

В статье актуализируется проблема внедрения в практику обучения иностранному языку метода проектов как формы организации межличностного безбарьерного взаимодействия субъектов иноязычной коммуникации. Автор определяет условия реализации коллективных практико-ориентированных проектов, роль учителя иностранного языка, формулирует правила межличностного безбарьерного взаимодействия в групповой обучающей деятельности в типичных ситуациях общения.

Ключевые слова: метод проектов, интерактивное обучение, безбарьерное взаимодействие, практико-ориентированный проект, групповая обучающая деятельность.

In this article the issue of using the method of projects as the form of organizing interpersonal barrier-free interaction between the participants of foreign language communication is discussed. The author describes the conditions of implementing collective practice-oriented projects, the role of English teacher, the rules of interpersonal barrier-free interaction in group training activities in typical situations of communication.

Key words: the method of projects, interactive studying, barrier-free interaction, practice-oriented project, group studying activity.

Одержано 5.02.2016.